

Bokförlaget Biblioteca Laestadiana

Lars-Erik Wikberg

Lars-Erik Wikberg, född år 1954 i Haparanda, Sverige. Studerade under ett och ett halvt års tid teologi i Uppsala, men avbröt dessa studier. Har varit verksam som egenföretagare i 37 år. Jobbar för närvarande som behandlingsassistent på ett statligt ungdomshem i Kalix. Äger hobbybokförlag Biblioteca Laestadiana.

En rapport

Hösten 2015 blev jag inbjudan att hålla ett föredrag på 30 minuter på Universitetet i Tromsø i regi av projektet LLL Online. Det skulle handla om mitt bokförlag *Biblioteca Laestadiana*, om Laestadius som väckelseledare samt den okände Laestadius. Med detta föredrag som utgångspunkt och grund ger jag i denna korta artikel en presentation av bokförlaget. Föredraget i sin helhet går att hitta på seminariets nätsida.¹

Min bakgrund är helt sekulär. Jag visste mycket lite om prosten Laestadius ända tills jag i min ungdomstid kom i kontakt med kristendomen. I mötet med Laestadius' skrifter och tankar upplevde jag ett möte med mig själv som syndare. Och jag upplevde det nya livet i Kristus så att jag inte kunde låta bli att förmedla det till andra. Allt detta blev början på mitt arbete med *Biblioteca Laestadiana*.²

Biblioteca Laestadiana föddes alltså som ett resultat av drömmar, tankar och förhoppningar om att förmedla rikedomerna i Laestadius-skrifter till andra. Den tändande gnistan, som startade detta projekt, kom under våren 1996, i och med att arbetet med att ge ut Laestadius' bok, *Dårhushjonet: En blick i nådens ordning*, i nytryck inleddes. Boken blev utgiven 1997.

Syftet med *Biblioteca Laestadianas* bokutgivning har varit att få Johan Raattamaas (1811-1899) brev och skrivelser och Laestadius predikningar översatta och utgivna på svenska. Raattamaa blev den obestridde andliga ledaren för laestadianismen efter Laestadius' död 1861. Boken *Johan Raattama, Brev och skrivelser* blev utgiven av *Biblioteca Laestadiana* 2001.³ Det är också syftet att få publicera en rad andra historiskt viktiga dokument från väckelsens första tid. Den litteratur som har getts ut om den första tiden i laestadianismen, har varit på finska. Endast en liten del har översatts till svenska eller andra språk.

Jag hade drömt i över 20 år om att få Johan Raattamaas brev och Laestadius alla predikningar översatta och utgivna på svenska. Det mesta av den litteratur och de skrivelser, som härrör till den andliga våren i Lappmarken under 1800-talet har ju varit på finska. Under årens lopp har en del av detta översatts till svenska, norska och engelska ja till och med ryska. Men för många har texterna förblivit fördolda skatter, då de inte fanns på svenska. Drömmar föder ingenting, och jag förväntade mig att andra skulle utföra detta arbete, men under 1997 blev det klart för mig – gör det själv!

Jag förstår inte själv så mycket finska och upptäckte att väldigt få av Laestadius predikningar fanns översatta till svenska och likaså få av Johan Raattamaas brev. Jag ville verkligen förstå vad de talade och skrev – Jag sökte efter folk som var intresserade av att översätta och ge ut dessa texter.

Den laestadianska lekmanpredikanten Samuel Wettainen (1922-2001), som verkade i den laestadianska väckelsen i Stockholm, arbetade med en *Laestadius Postilla* och jag såg verkligen fram emot att få ta del av denna. Men när den kom ut blev jag besviken, den innehöll väldigt få predikningar som inte hade publicerats tidigare och dessutom stämde de inte helt med originalen.

Jag hade för egen del köpt ett exemplar av första upplagan av *Dårhushjonet: En blick i nådens ordning*, men den var nu slutsåld. Jag ville att den skulle nytryckas för att fler skulle upptäcka Laestadius storhet och djup i teologin. Samuel Wettainen, som jag hade mycket kontakt med, hade fått ett erbjudande att köpa restupplagan av del tre (egentligen första delen). Jag föreslog att vi skulle trycka upp hela verket i ett band. Wettainen ville att jag skulle ta reda på kostnader mm. Jag gjorde detta, och sen sade han till mig: "Jag är för gammal och har inte heller råd, ta du över arbetet." Jag tog kontakt med en bokförläggare på Artos bokförlag – och samtidigt gick jag till banken och tog ett banklån på 100-000:- för tryckningen av boken. Jag skickade ut en förfrågan till laestadianska församlingar hur många böcker de kunde tänka sig att köpa. Jag bestämde att jag skulle trycka boken om jag fick 300 förhandsbeställningar. Det kom 230 förhandsbeställningar, så det var ju en bit kvar till 300. Men jag tänkte 230 eller 300 det kvittar – jag trycker den. Jag sålde långt mer än dessa 230 böcker. Jag kände mig mycket inspirerad av det positiva mottagande som *Dårhushjonet* fick.

Jag kontaktade så Henry Kero från Sattajärvi, Pajala, som var villig att översätta Raattamaas brev och skrivelser till svenska. Jag satt under hösten 1997 och arbetade med ansökningar om bidrag för utgivningen av Johan Raattamaas brev, för jag förstod att utan bidrag blir det svårt att förverkliga dessa drömmar. När jag satt framför datorn och skrev, föll pusselbitarna på plats och jag såg klart vad jag egentligen höll på med. *Biblioteca Laestadiana* var fött! Historiska dokument från en unik tid i vår bygds historia blev översatta och utgivna på svenska.

Jag beslutade mig för att bilda *Bokförlaget Biblioteca Laestadiana*, för att förverkliga dessa

tankar och drömmar, nämligen att utge detta unika, historiska och likafullt aktuella material från en väckelses gryning och en bit in i dess blomstrings- och skördetid. Detta material, utgör en viktig del av vårt (Tornedalens, Kalixälvdals och Malmfältens) historiska arv, oberoende om man själv tillhör den laestadianska rörelsen eller inte. En stor del är utgivet i Finland men har spritts över hela Nordkalotten. Det har påverkat vår bygd och människorna oavsett inställning till kyrka och religion. Tanken blev att översätta och utge ett antal böcker och tidskrifter till svenska. Framför allt ville jag ha detta material översatt för mig själv, men om någon annan ville köpa böckerna, fick de ju gärna göra det.

En dag, lite före julen 1997, när jag gick till posten och hämtade dagens post fanns det ett brev från Kungliga slottet. Jag öppnade kuvertet redan på posten och i det fanns ett brev undertecknat av Hans Majestät Konungen med ett bidrag på 50.000:- till utgivningen av Raattamaas brev. Jag gick i flera dagar på moln. Nu var projektet i gång. Jag sökte även bidrag från andra fonder och fick långt utöver det jag kunde drömma om i bidrag. Nu var jag eld och lågor. Nu började jag planera för andra böcker i min serie. Erkki Anttis (1814-1900) brev blev nästa projekt, initierat av Henry Kero, som också översatte dessa brev. Erkki Antti var en central predikant inom rörelsen. Kero började så smått med provöversättning av Laestadius predikningar, men efter en tid avled han och jag fick söka en ny översättare.

Det är ju inget litet uppdrag att översätta ca 3000 sidor. Jag fastnade för en gammal predikantson från Kuttainen (Karesuando) – Tore Töyrä. Han var en duktig tolk och behärskade fullt ut tornedalsfinskan som talades uppe i Karesuando-området. Tore hade ingen ro att sitta still på en stol en längre tid "men han satt still i sex år" och översatte predikningarna.

Mitt bokprojekt utvecklades till många fler titlar och kommer när det är fullbordat att omfatta ca 20 böcker. Jag hade nog haft en tanke att även översätta den finske prästen Aatu Laitinens (1853-1923) tidskrifter och den amerikanske predikanten Henrik Kollers (1859-1935) finska tidskrift i Amerika (*Siionin Sanomat*). Koller var predikant i den laestadianska Old Apostolic Lutheran Church of America. Men jag har efter många funderingar beslutat att det får andra ta vid och göra.

Min tanke och idé med publiceringen av detta historiska material är att det ska vara på modern och begriplig svenska, men att det också ska vara troget originalmanuskripten. Vad gäller dessa texter är det också viktigt att personens sätt att uttrycka sig också lyser fram i översättningen. När det gäller Laestadius' skarpa, mustiga, grova och poetiska språk, är målet att det ska komma till sin fulla rätt. Är det grovt i originalet blir det grovt på svenska, är det ett ljuvligt språk blir det också så på svenska. Laestadius hade inte bara tanken att tala med bönder på bönders vis, och lärda på lärdas vis, utan han nämner också i *Dårhushjonet* att det finns ett teologiskt perspektiv i predikningarna, nämligen att om möjligt få dygdens fasad i hjärtat att något lite börja spricka.

I jämförelse med de postillor som är utgivna på finska och svenska har min postil-leutgåva helt följt manuskripten. Den finska två bandspostillan, *Postilla I-II*, som gavs ut 1964 är inte helt överensstämmande med originalen och dessutom omfattar den bara 364 predikningar. *Den Kollerska predikosamlingen* från Amerika, som finns bevarad i Riksarkivet i Finland, innehåller ca. 70 predikningar – de flesta inte tidigare publicerade. En del av predikningarna var i mycket dåligt skick, och man har i samband med utgivningen av finska *Saarnat* (predikningar) kunna rekonstruera texten från dessa predikningar. Totalt omfattar denna utgåva alla nu bevarade predikningar av Laestadius

– 466 stycken. Forskningen beräknar att han totalt höll ca 2000 predikningar under sin livstid. Saarnat som utgavs i tre band följer originalmanuskripten, men däremot är det grövsta språket bearbetat och korrigerat till allmänt vedertaget språkbruk inom de förstfödda laestadianerna.

Den svenska utgåvan av *Laestadius Samlade predikningar* (sex band) följer den finska utgåvans numrering, för att kunna jämföra de svenska och finska predikningarna. Grunden för denna utgåva är det material som Seppo Leivo i Helsingfors har delat med sig av. Han är en av de största kännarna av Laestadius predikningar. Detta material har han under många år sammanställt och skrivit ner som textkritiska filer, med noter och textvarianter i olika manuskript och postillor. Han har grundligt forskat i originalmanuskripten, avskrifter och alla Laestadius postillor, och med stor vetenskaplig precision fastställt korrekt årtal då predikningarna har hållits och vilka texter som förklarats där detta varit oklart. Det arbete som Seppo Leivo utfört förblir grunden för all forskning framöver av Laestadius predikningar. Från början har han skrivit ner texten på skrivmaskin, och senare på dator. Den svenska utgåvan blir ”den slutgiltiga utgåvan” av Laestadius samtliga bevarade predikningar under överskådlig tid på svenska. Seppo Leivo arbetar också med att kunna publicera detta material i sin helhet. Det närmaste man i dagsläget kan komma originaltexterna på finska, är de postillor som Lauri Koistinen sammanställt och publicerat under namnet *Puhta Saarnat 1-2*, samt *Kirkkopostillan* i nytryck med frakturstil samt helt nyligen också i en mycket begränsad upplaga med modernt typsnitt. Detta material finns också på nätet.⁴ Dessa böcker omfattar inte alla bevarade predikningar av Laestadius, utan endast de som enligt Koistinen är att anse som tillförlitliga manuskript.

Jag blev helt och hållet fångad av Laestadius predikningar och dess budskap – som jag ser är lika aktuellt idag som när han höll dem. De har fångat mitt hjärta och djupt präglat mina tankar och funderingar kring kristendomens idé. Jag brukar säga att jag har fastnat i Laestadius, och vill aldrig bli fri från honom. Han följer med mig varje dag vid min sida tillsammans med Jesus på himlavägen. Jag ser verkligen fram emot att få träffa honom på andra stranden!

Noter:

---

1 Lars Levi Laestadius, <http://site.uit.no/lll/network-meeting-2015/>

---

2 Wikipedia, ”Biblioteca Laestadiana.” Uppdaterad 01.04.2016. https://sv.wikipedia.org/wiki/Biblioteca_Laestadiana

---

3 Om Johan Raattamaa, se: https://sv.wikipedia.org/wiki/Johan_Raattamaa.

---

4 www.laestadiusarkivet.se.